

Oponentský posudek diplomové práce: Multikulturní výchova na základních školách v České republice.

Autorka: Pařízková, Petra.

Vedoucí diplomové práce Mgr. Karolína Dobiášová

Oponent: Mgr. Marie Jelínková, Ph.D.

Tato diplomová práce si klade za cíl zjistit, jaké jsou aktivity státu, neziskového sektoru a pedagogů a jaké jsou případné nedostatky v oblasti multikulturní výchovy. Toto zkoumá prostřednictvím kvalitativního výzkumu: analýzy dokumentů a případové studie. Její další cíl je podívat se na to, jaké jsou výsledky multikulturní výchovy, tedy znalosti žáků a zda multikulturní výchovu ovlivňuje zastoupení menšin ve škole.

Jakkoli jako oponentka této práce shledávám multikulturní výchovu na školách jako užitečnou a možná i nutnou, nemohu se než zarazit nad autorčinou „vírou“ v to, co tato multikulturní výchova může přinést a čeho může dosáhnout. Skutečně je multikulturní výchova odpovědí na problematiku soužití kulturně odlišných skupin? Není pochyb, že v něm může (i podstatně) pomoci, nicméně autorčino pojetí ji vidí jako příliš jasné řešení. Vůči tomu je třeba mít výhrady. I autorka práce by jistě souhlasila, že problematika soužití mnoha kultur přináší daleko více otázek a problémů, než je možno vyřešit multikulturní výchovou¹. To však práce v podstatě nereflektuje. Přitom právě to, jaké jsou limity a pozitiva i navázané problémové aspekty (a bez těch se neobejdeme) multikulturní výchovy by bylo třeba již na počátku práce (namísto pěkné, ale příliš jednostranné) advokace multikulturní výchovy uvést. V samém začátku tak postrádám zodpovězení či alespoň uvedení základních otázek a problémů, které se k multikulturní výchově váží – jedná se například o otázky toho, že požadavek tolerance, o kterém autorka píše a který vidí jako jeden z cílů multikulturní výchovy, v sobě nese již otevřenost pro to vidět a akceptovat toleranci jako pozitivní hodnotu – jaké jsou však limity tohoto postoje a jaký zaujmout přístup ke kulturám, které toleranci jako pozitivní hodnotu nevnímají a tak se s cíly, které autorka (a asi i v zásadě česká společnost) vnímá jako pozitivní ztotožnit nemohou či nechtějí? Takových rozporů s sebou přináší multikulturní přístup několik. Dle mého mínění to nesnižuje jeho význam, nicméně je třeba tyto problematické momenty jasně pojmenovávat. Přestože autorka dále uvádí kapitolu o Kritice a odklonu multikulturalismu, příliš se s problémy, se kterými se musí multikulturní výchova vypořádat, nevyrovnává. S drobnými obměnami (např. odkazem na dílo Joppkeho) používá v tomto ohledu jako svůj hlavní informační zdroj Baršu (dílo z roku 1999) a v podstatě si téměř neklade vlastní otázky.

Cíle práce považuji za vhodně zvolené, mírně rozpačitá jsem však z jejich rozpracování, které v podstatě záběr cílů dosti zužuje. Tomuto zbytečnému problému by se autorka mohla vyhnout jejich pregnantnějším přeformulováním (např. změnit školy na 2. stupeň ZŠ atp.). Zcela jsem také nepochopila způsob rozpracování zvolených cílů, když autorka najednou

---

¹ Viz např. její zdrženlivější výrazy dále v práci např. na straně 40: „Jistou oporou v tomto ohledu může být právě multikulturní výchova.“ Na druhou stranu i v kap. 12 vidí informovanost jako jakýsi všelék.

namísto jejich rozpracování přichází se zužující obecnou (jednou) otázkou a v podstatě rozšiřujícími specifickými otázkami. Postup měl však být takový, že stanované cíle rozpracuje do výzkumných otázek tak, aby na kladené otázky zajistila dostatečné odpovědi! Matoucí rovněž je, že v kap. 2.3 přichází autorka vlastně ještě s dalšími cíly.

Mnohá – pravdivě se tváříci - tvrzení v práci by určitě vyvolala silnou diskuzi, např. na straně 34 autorka s odkazem na dva zdroje uvádí, že „multikulturalismus je formou integrace, která nejvíce koresponduje se zásadami rovného občanství a má největší šanci na úspěch, je tím nejúčinnějším konceptem integrace“. I přes úctu k citovaným autorům (i částečně svůj osobní názor) se domnívám, že v diplomové práci nelze prezentovat takovéto postoje jako nestranný pravdivý fakt – zastánci např. asimilace by přeci mohli stejně podat něco úplně opačného se stejnou jistotou. Lehce méně jistoty a otevřenosti v těchto otázkách by práci dodalo větší věrohodnosti.

V oblasti multikulturní výchovy došlo za posledních deset patnáct let k zásadním proměnám, někteří zastánci dnes mluví spíše o interkulturní výchově a nikoli o výchově multikulturní. Jakkoli můžeme považovat toto za „slovičkaření“ považuji za zásadní problém, že práce tyto posuny v pojetí multikulturní výchovy sice zmiňuje, ale téměř nereflektuje. Nejedná se totiž tolik o to, zda budeme mluvit o interkulturní nebo multikulturní výchově jako spíše o to, co tento pojem představuje a představovat má. Autorka tak srozumitelně vysvětluje, proč se přiklání v názvu multikulturní výchova, ale zůstává nepříliš jasné, co do tohoto jejího pojetí vlastně spadá. Autorka v tomto ohledu odkazuje na počátek kap. 7, který tvoří jakýsi obecný úvod k multikulturní výchově, ale to, zda do svého pojetí zahrnuje spíše interkulturní či transkulturní pojetí a proč (proč ano či proč ne) není zřejmé. Jakkoli by šel tento limit pominout v jinak pěkně zpracované kap. 7, ukazuje se jako zásadní v oblasti analyzovaných rozhovorů s pedagogy. O tom, že určit hranice, kde končí a začíná multikulturní výchova, je velmi těžké, není sporu. Je ovšem možné přitakat pedagogům, že zařazením Bible nebo Starých řeckých bájí a pověstí do své výuky naplňují stanovené cíle multikulturní výchovy? A je multikulturní výchova o tom, že si řekneme, že Vietnamci neslaví Vánoce? Tyto, dle mě zásadní otázky (a ano samozřejmě záleží do hlavní míry na tom, jak s uvedenými fakty pedagogové pracují) zůstávají, částečně právě díky nedostatečně provedené operacionalizaci toho, co pod slovem multikulturní výchova a její cíle, autorka sleduje², v práci nezodpovězeny. K podobnému problému se autorka dostává i v interpretaci odpovědí žáků.

Přestože autorka pracuje se zdroji, často uplyne dlouhý odstavec plný nových informací, než s nějakým zdrojem přijde. Z textu pak není jasné, zda celý odstavec odkazuje na onoho autora, či zda v textu prostě jen odkazy na zdroje chybí. Z velkých částí práce se nemohu ubránit dojmu, že jsou tak nějak poskládané z různých myšlenek různých (ale až příliš často se opakujících) autorů (Průcha, Moree atd.).

---

² Informace o různých kulturách a výchova k toleranci či jiné opisy a cíle, které autorka uvádí, přitom nemohou být pro potřeby diplomové práce dostačující.

Autorka se mylně domnívá, že použila obsahovou analýzu, která je samostatnou metodou s vlastními pravidly (hlavním účelem této metody, je vyhledávání konkrétních slov a konceptů v analyzované komunikaci a stanovit četnost jejich výskytu, významu, vzájemné vztahu atp.), místo toho však analyzovala obsah rozhovorů (tj. použila analýzu dokumentů).

Co se týče přípravy pedagogů na multikulturní výchovu, autorka zcela pomíjí situaci na VŠ pedagogických, se stanovenými cíly, potom může hodnotit pouze zkušenosti 8 oslovených pedagogů, což není dostatečné a zpracování současná situace na VŠ v ohledu multikulturní výchovy tak v práci trochu chybí.

Drobné výhrady:

- Střídání časů v textu – někdy autorka používá minulý čas a v další navazující větě je již v čase budoucím (např. str. 24) (vyplnění trvalo...metoda je pojata...od metody si slibuji...byl uskutečněn...)
- U popisu vzniku a vývoje multikulturalismu se nelze odrážet od západní Evropy a téměř zcela opominout klasické země multikulturalismu, které jsou právě pro vznik i pochopení multikulturalismu nezbytné.
- Proč jsou základní pojmy vymezeny na str. 36 a 37 a nikoli na počátku práce tak, jak tomu bývá zvykem?
- Jednou z kapitol, kterou se autorka zabývá, je veřejné mínění vůči cizincům. Jakkoli je tato kapitola pěkně zpracovaná, není jasné, proč právě toto téma pocítovala jako důležité uvést ve vztahu k multikulturní výchově, stačila by přitom věta jako uvedení a kapitola by velmi dobře zapadla do kontextu.
- Odkazování na autory je mnohdy nesprávné, např. na str. 53 mluví autorka o zjištěních Dany Moree, ale o jakých konkrétní zdroj se jedná, upřesňuje až o osm řádků později. Odkázat by však měla rovnou.
- Autorka opisuje několik programů nevládního sektoru v oblasti multikulturní výchovy, dle čeho tyto příklady (nebo se snad má jednat o nepovedený plný výčet?) vybírala, není ani zmíněno ani vysvětleno.

Celkově vzato jsem z práce rozpačitá. Autorce nelze upřít znalost tématu, značné množství vykonané práce, schopnost vhodného způsobu prezentace problematiky, citace atp. Na druhou stranu se práce dopouští zásadních výše zmíněných přešlapů, které nelze opominout. Práci tak doporučuji k obhajobě s hodnocení dobrá (3).

Navrhuji, aby se v průběhu obhajoby diplomové práce autorka vyjádřila k tomu, jak měla multikulturní výchovu na školách a její cíle lépe operacionalizovat a co na základě toho v odpovědích pedagogů zkoumat.

V Praze dne 20. 1. 2012 Marie Jelínková